

Papp Júlia

„Honját, népét s ősi
hitünket védte királyunk”

Papp Júlia

„Honját, népét s ősi hitünket védte királyunk”

A mohácsi csata és II. Lajos a 16–19. századi
képzőművészetben

ELTE | HTK
MŰVESZETTÖRTÉNETI KUTATÓINTÉZET

ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja
Budapest, 2025

MOHÁCS 1526–2026
REKONSTRUKCIÓ ÉS EMLÉKEZET

Sorozatszerkesztő
Fodor Pál és Pap Norbert

AZ NKFI ALAPBÓL
MEGVALÓSULÓ
PROGRAM

A kötet kiadását Magyarország kormánya támogatta az
1159/2023. (IV. 27.) kormányhatározat 17. a) pontja és a
Nemzeti Örökség Intézete és az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja között létrejött,
„A mohácsi csata és II. Lajos a 16–19. századi képzőművészetben” tárgyú,
NÖRI 1434-3/2025. sz. vállalkozással vegyes felhasználási szerződés alapján

A kötet az NKFIH 138702. számú, Az 1526. évi mohácsi csata 16–19. századi képzőművészeti recepciója című
OTKA pályázata, a Nemzeti Kulturális Alap és a bécsi Collegium Hungaricum támogatásával készült

A kézirat a szerző MTA doktori értekezésének
(A mohácsi csata és II. Lajos a 16–19. századi képzőművészetben) javított, bővített változata
(opponensek: Csorba László, Ács Pál, Róka Enikő)

© Papp Júlia, 2025
© ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja, 2025

ISSN: 2676-895X
ISBN 978-963-416-472-2

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás, a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás,
valamint a fordítás jogát, az egyes fejezeteket illetően is

Kiadja az ELTE Humán Tudományok Kutatóközpontja
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató
Nyomdai előkészítés: ELTE HTK Történettudományi Kutatóintézet
Tudományos Információs Osztály
Vezető: Kovács Éva
Olvasószerkesztő: Bardi Erzsébet, Kovács Éva
Borító és tördelés: Podhorányi Zsolt
Nyomdai munka: Prime Rate Zrt.

Tartalom

Bevezetés

Tudománytörténeti előzmények	10
Történeti ikonográfia	12
Csataképek, hadifestők a 16. század első felében	17
Az Oszmán Birodalom és Európa ellentmondásos kapcsolata	23

A mohácsi csatához kapcsolódó 16–18. századi ábrázolások

Sokszorosított grafikák a propaganda és az ismeretterjesztés szolgálatában	31
Egykorú hírlevelek és történeti-politikai énekek illusztrációi	31
A keresztény nehézlovasság és az oszmán könnyűlovasság összecsapásának képi toposza	33
A mohácsi csata a történeti-politikai énekekben	45
A 16. századi európai törökkép vizuális megjelenítései	47
„Türkengräuel”: A törökök kegyetlenségének ábrázolása a képi propagandában	47
Johannes Lichtenberger <i>Pronosticatio</i> ja (1488) illusztrációjának többszörös felhasználása	56
Török rabságba került keresztények ábrázolása	66
Az Oszmán Birodalom iránti „proto-etnográfiai” érdeklődés megjelenése a könyvillusztrációkon	78
Az oszmán társadalom, szokások és viseletek ábrázolása	83
Európai foglyok, utazók, követek, képzőművészek képei	85
Sigmund Feyerabend török krónikáinak illusztrációi	99
A mohácsi csata ábrázolása az <i>Ehrenspegel des Hauses Österreich</i>ban	115
Oszmán-török miniatúrák	137
A mohácsi csata megjelenése az 1687. évi nagyharsányi ütközet képzőművészeti reprezentációjában	149
A Lotaringiai-kárpitok	150
A mohácsi csata 18. századi ábrázolásai	169
August Rumel (?): A mohácsi csata (1756–1758)	173
Dorffmaister István festményei az első és a második mohácsi csatáról (1787)	185

II. Lajos 16–18. századi ábrázolásai

II. Lajos 1526 előtt készült képmásai	195
Az 1515. évi bécsi Habsburg–Jagelló kettős eljegyzés képzőművészeti reprezentációja.	200
A kettős eljegyzés I. Miksa 16. századi innsbrucki síremlékének 23. reliefjén	219
II. Ulászló és I. (Öreg) Zsigmond portréja a 23. reliefen	228
Kitekintés: A kettős eljegyzés a 19. századi osztrák művészetben.	235
Udvari művészet az 1520-as években	243
 II. Lajos 1526 után készült képmásai	255
<i>Miles Christi</i>	256
II. Lajos és a mohácsi csata a Habsburgok képi reprezentációjában	259
Christoph Füssli emlékérmé	271
Coriolanus Mohácson? II. Lajos és a mohácsi csata emlékérmé.	278
II. Lajos arcképe Sigmund von Herberstein kiadványaiban	294
Ifjabb Jörg Breu freskója II. Lajosról az augsburgi Weberhausban (1538)	302
II. Lajos ábrázolásai csehországi királygalériákban.	331
II. Lajos arcképe Paolo Giovio gyűjteményében.	340
 II. Lajos páncélos portréi	353
II. Lajos páncéljai.	354
II. Lajos fiktív páncélos ábrázolásai	362
II. Lajos páncélos fiktív portréja Sigmund von Herberstein oroszországi útleírásában	367
II. Lajos páncélos portréja a <i>Historia originis et nobilitatis Hispaniae et Germaniae</i> című kéziratban	376
II. Lajos páncélos portréja az <i>Ehrenspegel des Hauses Österreich</i> ban és Dzselaizade Musztafa krónikamásolatának török miniatúráján	378
Az <i>Armamentarium Heroicum</i> (1601) II. Lajos-ábrázolása.	379
A Nádasdy-féle <i>Mausoleum</i> (1664) II. Lajos-ábrázolásának 17–19. századi recepciója.	380
 „II. Lajos páncélja”	404
„II. Lajos páncélja” a bécsi császári fegyvergyűjteményben	404
Kitekintés: „II. Lajos páncéljának” 19–20. századi recepciója	412
 II. Lajos halálának ábrázolása	433
II. Lajos halálának ábrázolása Dorffmaister István csataképein	437
 II. Lajos bizonytalan azonosítású, illetve elpusztult ábrázolásai	443
Királyok találkozása a <i>Weisskunig</i> illusztrációján	443
A <i>Thun'sches Skizzenbuch</i> ülőportréja és a <i>Genealogie</i> állóképe	450
V. László és Franciaországi Magdolna páros portréja.	451
Johann von der Pfalz portréja	456
A <i>Notre Dame du Sablon legendája</i> -falikárpit portréja	459
II. Ulászló és II. Lajos sokszorosított grafikai portréinak felcserélése	460
II. Lajos lappangó egész alakos képmása	463
II. Lajos lappangó rotondai arcképe	465

A mohácsi csata és II. Lajos a 19. századi képzőművészetben

A mohácsi csata a történeti festészetben	473
Than Mór <i>Mohácsi csatájának</i> hírlapi vitája (1856)	485
II. Lajos holtteste megtalálásának ábrázolásai	491
Kitekintés: <i>Die Neu-eröffnete Ottomanische Pforte</i> (1694)	492
Orlai Petrics Soma és Székely Bertalan festménye	497
Dobozi Mihály és felesége a történetírásban, az irodalomban és a képzőművészetben	515
Történetírás	515
Irodalom	523
Képzőművészet	527
„A mohácsi temetés” – Kanizsai Dorottya az irodalomban és a képzőművészetben	543
Irodalom	545
Képzőművészet	548
Az utókor emlékezete és kitekintés	
A mohácsi csata és II. Lajos halála helyszínének emlékezete	563
Térképek	564
Útleírások	571
A 17. századi török emlékmű	576
Helyi megemlékezések és emlékműtervek	581
A 19. századi emlékmű	593
Az 1926-os emlékmű terve	603
A Mohácsi Történelmi Emlékhely (1976)	606
Az 1687. évi nagyharsányi csata emlékezete	609
Várna és Mohács	617
Mohács és Világos	625
Összegzés	631
Függelék	639
Résumé	641
Zusammenfassung	653
Jegyzetek	669
Rövidítések	777
Válogatott bibliográfia	779
Képjegyzék	871
Személynévmutató	911
Helynévmutató	929

